

ДВА ЧОВЕКА СТИЖУ У СЕЛО

Понекад јашући, понекад пешице, у колима или поред мотора, каткад у тенку – удаљавајући се од главне фаланге – а с времена на време и из ваздуха, хеликоптери-ма. Али, ако погледамо ствари из најшире могуће перспективе, морамо признати да су највише долазили пешице, и макар у том погледу наш је пример репрезентативан; заправо, он је савршена парабола. Два човека стижу у село, и увек у село, никад у град. Ако би два човека стизала у град, они би недвосмислено морали стизати с више људи и много више робе – то једноставно има смисла. Али када два човека стижу у село, њихов једини алат могу бити њихове тамне или светле руке, зависно од тога какви су, али ће најчешће у тим рукама носити неку врсту ножа, копља, дугачког мача, бодежа, скакавца, мачете или неколико старих зарђалих жилета. Понекад пиштољ. То је зависило, и наставља да зависи. Оно што можемо са сигурношћу рећи јесте да смо их, када су та два човека стигла у село, ми одмах видели, на хоризонту, где се дугачки пут који води до наредног села среће са сунцем које залази. И схватили смо шта они представљају пошто долазе у то доба. Залазак сунца је, историјски гледано, био добар тренутак за два човека, где год да су стизали, јер смо током заласка сунца сви и даље заједно: жене су се тек вратиле из пустиње и са фарме или из канцеларија у граду или с ледених планина, деца се играју у прабини близу кокошака или у паркићу ван стамбеног блока, момци леже у сенци индијског ораха, тражећи спас од ужасне врућине – ако већ нису у много хладнијој земљи и тагирају доњу страну железничког моста – и, што је можда и најважније, тинејџерке су испред својих колиба или кућа, обучене у фармерице или сарије или велове или мини-сукње од ликре, чисте или припремају храну или мељу месо или шаљу СМС поруке. Све зависи. А њихови мушкарци адекватних тела још се нису вратили где год да су били.

Ноћ, такође, има својих предности и нико не може порећи да су два мушкарца стизала усред ноћи на коњима, или пешице, или држећи се један за другог на скутеру марке сузуки, или џипом који је припадао влади, и тако користила предност фактора изненађења. Али тама такође има и својих недостатака, а пошто два човека увек стижу у село и никада у градове, ако стижу ноћу, они скоро увек наилазе на потпуни мрак, без обзира на то у којем делу света или тренутку историје се срећете с њима. А у таквој тами не можете бити сигурни чији сте чланак ухватили: неке старице, своје супруге или младе девојке.

Подразумева се да је један од људи висок, поприлично леп – на вулгаран начин – помало мрачан и opak, док је други нижи, лица попут ласице, и лукав. Овај ниски, лукави човек наслонио се на рекламни плакат кока-коле који је означавао улаз у село и пријатељски подигао руку, док је његов компањон из уста извадио прутућ који је до тада жвакао, бацио га на земљу и насмешио се. Исто тако су могли да се наслањају

на уличну лампу и жваћу жваке, а у ваздуху се могао осетити мирис боршча, али код нас у селу се не кува боршч – ми једемо кус-кус и велику градитељицу и то се осетило у ваздуху, велика градитељица, чији мирис и дан-данас једва можемо поднети, јер нас подсећа на дан када су два човека стигла у село.

Високи човек је пријатељски подигао руку. У тренутку је рођака поглавичине жене – која је прелазила дуг пут који је водио до наредног села – осетила да јој не преостаје ништа друго до да стане наспрам високог човека чија је мачета изгледала изванредно на сунцу, и подигне руку, иако јој се цела рука тресла док је то радила.

Два човека воле да долазе на овакав начин, с мање или више пријатељским поздравом, и то нас може подсетити на чињеницу да сви људи, без обзира на то чиме се баве, воле да буду вољени, чак и на сат времена пре но што почну да их се боје или их мрзе – или би можда било боље рећи да они воле да страх који изазивају јача с другим стварима као што су пожуда или радозналост, чак и ако, на крају крајева, страх увек представља већи део онога што они желе. За њих се спрема храна. Ми им нудимо да им скувамо оброк или они то сами затраже, све зависи. У другим случајевима, на четрнаестом спрату запуштене зграде покривене снегом – у којој село живи у вертикали – два човека ће се стиснути на породичном каучу, испред телевизора, и гледати ново саопштење владе, нове владе коју су управо формирали државним ударом, и два човека ће се смејати свом новом вођи који маршира горе-доле по простору за параду с глупавим шеширом на глави и, док се смеју, ухватиће рамена најстарије девојчице која гледа телевизор, наизглед пријатељски, али ипак мало прејакно, док она плаче. („Зар нисмо пријатељи?“, питаће је високи, мрачни човек. „Зар нисмо сви овде пријатељи?“)

То је један од начина на који они стижу, мада нису тако стигли овде, ми овде немамо телевизоре и немамо снег и никада нисмо живели изнад земље. А ипак је ефекат остао исти: страховити мир и ишчекивање. Нека друга девојка, млађа, донела је тањире с храном за два човека или, како је обичај у нашем селу, једну заједничку чинију. „Јеботе, ово је баш добро!“, рекао је високи, лепо, глупи човек, грабећи велику градитељицу прљавим прстима, а онај ситни и лукави с лицем пацова је рекао: „Ах, моја мајка је ово овако спремала, бог да јој прости усрану стару душу!“ И док су јели, држали су девојку у крилу, а старије жене су се стискале уза зид и плакале.

Након хране и пића – ако је у питању село у којем је алкохол дозвољен – два човека ће се прошетати унаоколо да виде шта има да се види. Сада је време за пљачку. Два човека ће увек нешто украсти, иако из неког разлога не воле да користе ту реч и, док пружају руке ка твом сату или цигаретама или новчанику или телефону или ћерки, посебно онај ниски ће говорити свечане ствари као што су: „Хвала вам на поклонима“ или: „Ми ценимо то што се жртвујете за нашу ствар“, мада ће на то онај високи почети да се смеје и тако упропастити утисак достојанствености који је онај ниски покушао да постигне. У неком тренутку, док иду од куће до куће узимајући шта год пожелеле, један храбри дечак ће искочити из мајчине сукње и покушати да надвлада ниског, лукавог човека. У нашем селу је тај дечак био четрнаестогодишњак којег смо сви звали Краљ Жаба јер га је једном, кад је имао четири или пет година, неко питао ко је најмоћнији у нашем селу, а он је показао прстом на велику ружну жабу у пољу и рекао:

„Он, Краљ Жаба“, а када су га питали зашто, објаснио је: „Јер га се чак и мој тата боји!“ Са четрнаест година био је храбар, али несмотрен, због чега га је његова мајка широким кукова склонила иза своје хаљине као да је беба. Али постоји и физичка храброст, стварна, упорна, тешко објашњива, која се налазила у малим џеповима тамо, онде, и свуда, и, премда скоро увек бескорисна, то је нешто што не можете лако да заборавите када видите – попут веома лепог лица или огромног планинског масива, некако ограничава наде које имате сами за себе – и, можда и слутећи то, високи и мрачни човек подигао је сјајну мачету и, оним складним покретом којим бисте могли да одсечете цвет са стабљике, дечаку одузео живот.

Када је крв проливена, нарочито толика количина крви, наступи нека врста ди-вљине, крвавог хаоса у којем нестају сви формални гестови добродошлице и храна и претње. У том тренутку се сипа још пића, а чудно је то што тада старци из села – који, премда мушкарци, не могу да се бране – често и сами узимају боце пића, жестоко пију и плачу, јер је потребна храброст да би починио крвопролиће, али и да би само седео и посматрао га. Али жене! Како смо поносни, кад се осврнемо уназад, на своје жене које су стале у формацију, једна до друге, преплетених руку, оформивши круг око наших девојака, док је високи и мрачни човек постајао нервозан и пљувао на земљу – „Шта фали овим кучкама? Нема више чекања. Ускоро ћу се олешити!“ – а ниски и опаки мазио лице рођаке поглавичине жене (поглавичина жена је била у суседном селу у посети родбини) и тихим, конспиративним гласом говорио о бебама револуције које ће тек доћи. Колико схватамо, жене су тако стајале у древним временима, поред белих литица и плавог мора, и недавно, у селима у којима слон представља божанство, и у другим местима, древним и новим. Ипак, у бесмисленој храбрости наших жена у том тренутку било је нечег нарочито потресног, иако то није могло да спречи два човека да дођу у село и почине ужасне ствари – никада није могло да спречи и никада неће моћи – али наступио је кратак тренутак када се чинило да је високи мрачни човек уплашен и несигуран, као да му је жена која сада пљује ка њему рођена мајка, но тај тренутак је брзо прошао када је ниски и опаки човек ударио у препоне жену што је пљунула, чиме се формација разбила и више није било препрека да се крвопролиће настави на уобичајен начин.

Сутрадан се прича о томе шта се десило препричавала у непотпуним, испрекида-ним верзијама које су се доста разликовале у односу на то ко је питао за њих: војник, супруг, жена која води записник, морбидно знатижељан посетилац из суседног села или поглавичина жена која се вратила од заове. Већина њих се усмерила на одређена питања – „Ко је то био?“, „Ко су били ти људи?“, „Како су се они звали?“, „Којим језиком су говорили?“, „Каква обележја су имали на шакама и лицима?“ – али у нашем селу, срећом, нема окорелих бирократа, већ само поглавичине жене која је за нас, на крају крајева, већи поглавица него што је то поглавица икада био. Она је висока и лепа и опака и храбра. Она верује у *ѿа харамаѿиу*, ветар који овде дува топло, тамо хладно, све зависи, који сви удишу – не могу а да га не удишу – иако само неки од њих издишу док траје крвави хаос. Јер ти људи нису постали ништа друго до *ѿо харамаѿиа*, јер су изгубили себе, своја имена и лица, и они више не могу да тврде да доносе ураган јер су они ураган. То је, наравно, метафора. Али она је следи. Она је отишла право до девојака

и тражила да јој испричају шта се десило и пронашла једну која јој је, подстакнута саосећањем поглавичине жене, испричала целу причу чији је крај био најчуднији јер је ниски и опаки помислио да се заљубио и, касније јој је, док је полагао знојаву шаку на њене голе груди, рекао да је и он сироче – иако је био у тежој ситуацији јер је био сироче много година уместо тек неколико сати – и да је имао име и живот и да није само чудовиште, већ дечак који је патио као што пате сви мушкарци, и да је видео ужас и да сад једино жели да има децу с том девојком из нашег села, многе дечачиће, снажне и лепе, и девојчице такође, да, зашто не девојчице! И да живи далеко од свих села и градова, с том војском деце која окружује и штити њих двоје по целе боговетне дане. „Желео је да знам његово име“, узвикнула је девојка, још увек шокирана тим предлогом. „Он није имао стида! Рекао је да не жели да мисли како је прошао мојим селом, мојим телом, а да никога није било брига како се зове. То му вероватно није право име, али је рекао да се зове...”

Али поглавичина жена је одједном устала, напустила просторију и изашла у двориште.

(С енглеског превео Драјан Бабић)